

Többséyles küzdelem Budapest peremén

Még semmi sem végleges! Még minden megtörténhet! Így is összefoglalhatnánk mostani összeállításunk lényegét, amely olyan helyzetet mutat be több nézőpontból, amikor a bizonytalanság is biztató, és az eseménytelenség is bizonyos mértékű sikernek számít.

Néhány nappal ezelőtt arról kaptunk híreket, hogy az előzetes ombudsmani állásfoglalás dacára a dunakeszi láp magterületén megkezdődtek az áruhááz és a parkolóépítéshez szükséges geodéziai kitézések, mintha kész tények elé kívánák állítani mindazokat, akik a láp megörzésére, megmentésére szövetkeztek.

A tiltakozásokra az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség egyik határozata adott okot, amelyet – sokak szerint – elhibázott szakértői vélemény alapozott meg. A felháborodás előbb internetes fórumokon terjedt, majd mind messzebbre gyűrűző hullámokat vetett. Bírószági keresetek születtek. Elérte a jövő nemzedék országgyűlési biztosának hivatalát, majd a helyszínen megtartott demonstráció révén országos nyilvánosságot is kapott.

Az értékörző, értékmentő szándékú összefogás részvevői bennünket is megkerestek, hogy a *TermészetBÚVÁR* segítségével is adjunk nyomatékot tiltakozásuknak, követeléseiknek.

Ennek nyomán vállalkoztunk arra, hogy a kéthavonkénti megjelenés korlátai ellenére helyet adunk magazinunkban az egymást kiegészítő írásoknak. Ezekben több nézőpontból is bemutatjuk: miről, miért folyik és hol tart a küzdelem? Miben tér el a szemben álló felek álláspontja, és mekkora esélye van a másik véleményét, törekvéseit is kifejező közös nevező megtalálásának, kölcsönös elfogadásának?

TILTAKOZÁS ÉLŐSZÓVAL ÉS DEMONSTRÁCIÓVAL

Mentsük meg a dunakeszi lápot!

Régebben a Gödöllői-domság peremvidékétől egészen a Duna vonaláig húzódott az a buckákkal tarkított, összefüggő homokvidék, amelyet mocsaras és lápos területek, üde rétek, lassú folyású, sík vidéki patakok és ezeket övező galériaerdők színesítettek. A „Rákosok” néven ismert vidék eredeti természetes életközösségei a buckákon homoki gyepek, míg a buckaközi vizes mélyedésekben buja növényzetű mocsarak és lápok voltak.

A mozaikos, pusztafoltos-lápos, helyenként szikes pusztás táj növénytakarójának kialakulásában meghatározó szerepe volt a térség különleges természetföldrajzi adottságainak. A táj a kiskunsági homokvidék folytatása észak felé, amely Pesttől északra már beszorul a Duna és a

Gödöllői-dombvidék közé, egyre keskenyedik, majd Vácnál meg is szűnik.

A homokdombos vidék magas terrasszal zökken le a Duna sík, ártéri szintjére. A teraszban levő talajvizek a teraszperemen sokfelé, egyebek között Pest északi határában is a felszínre fakadnak évezredek óta. A talajvíz a Gödöllői-dombvidék felől folyamatosan áramlik a Duna irányába, és minthogy a fakadóvizek távolról érkeznek, az évszakos csapadékingás kiegyenlítődik, mire a víz a teraszperemig ér. Az egyenletes, biztos vízellátás olyan állandó vizű lápokot hozott létre, amelyekben vastag tőzegréteg képződött az évszázadok folyamán. Jelenleg két ilyen hely van a Pest-síkon, a göd-felsői kékerperjés láprét és a dunakeszi tőzegtavak. Mindkettőből termeltek annak ide-

Még tavi szivacsot is találtak a láptó vizében

jén tőzeget, és mindkét terület országos védettségre lett. Múltán, hiszen e két élőhely és a kialakulásukat lehetővé tevő földtani-földrajzi körülmények ritkának mondhatók ezen a tájon.

A dunakeszi tőzegtavak területén az 1950-es és 1960-as évek tőzegtávasztása tóhálatzatot eredményezett. Ennek szárazulatait utóbb felparcellázták, így egy „lagúnaváros” jött létre, amely jelenleg üdülőtelepként működik. A szomszédos tőzegtávasztás lápterületén is próbálkoztak tőzegtávasztással, de ott a tőzegtakaró nem volt kiterjedése érdemes vastagságú.

A homokbuckavidék száraz pusztagyepeneinek és a buckaközi mlyedések vízes élőhelyeinek váltakozó együtteséből a Duna-Tisza közén is kevés hírdmód maradt. A sokkal sűrűbben lakott Pesti-síkon, Budapest és Vác között pedig a természeti kincsek egyik gyöngyszeme a dunakeszi lápvidek, amelynek „zsebkdényi” területére egy terjeszkedő hipermarket vetett szemet.

A botanikusok természetvédelmi szempontból a múlt század 90-es éveinek elején fedezték fel az itteni értékeket. A vidék növényzeti felméréséért dr. Szerédy Tibor és S. Csomós Agnes tett a legtöbbet. Ekkor még megvolt a lehetősége annak, hogy a Káposztásmegyervezhez tartozó lápvilág, a vízmű környéki homokbuckák és a dunakeszi Székes-dűlő környéki lápfoltok egy-

séges természetvédelmi területet alkossanak.

Sajnos, az M0-ás út építése során 1998 első felében a táj nagy részén beszántották a gyepket és lápréteket, kivágták a bokorfűzéseket, valamint a fűznyár ligeteket, és felégették a növényzetet. A vízes élőhelyek közül csupán a dunakeszi tőzegtavak menekültek meg a gigantikus természetrombolástól, ugyanis néhány méternyire megálltak tőlük a büldözerek.

A láp érintetlen tőzegrétegén sok ezer tőzegtávasztás telepedett meg, amely arról nevezetes, hogy tőzgejelző növény, csak olyan helyeken él, ahol tőzgejelző fajok, illetve tőzgezes a talaj. A területet egyébként fás növényzet urálja: *fehér és türekeny fűz*, *fekete nyár*, a széleken *szürke és fehér nyár*, a cserjeszintben leggyakoribb a *rekettyefűz*, de van *kutyabenge* és *veresgyűrűsöm* is.

A ligetes fás növényzet alatt gazdag lágyszárú növényzet él: jellemző a *zsomboké*, a *parti*, a *mocsári* és az *éles sás*. Mellettük gyakori a *fekete nádalytű*, a *sővényzsalak*, a *szárga nőszirom*, a *közönséges lizinka*, a *vízi peszérce*, a *mocsári tisztviselő*, a *borzas fizike* és a *réti fűzény*, míg a kevésbé vizenyős részekben a *sovány perje*, a *pántlikafű*, a *pelyhes selyemperje*, a *szürke aszat*, az *élszólócsucor*, a *lőmóta*, a *kiszó boglárka*, az *erdei angyalgöyökér*, az *őszi kikerics*, a *mocsári zsurló*, az *északi galaj* és a *hamvas szeder*.

A nyílt víz hinárnövényzete viszonylag szegény. Nyáron a felszínen úszó *apró békalence* a legjellemzőbb, míg a sekély víz alját óriási tömegben borítja a *csillárfamoszat*, amely azért figyelemre méltó, mert csak tiszta, tápanyagban szegény vizekben tenyészik.

A tőzegtávasztás vonulattal párhuzamosan két olyan kiterjedt, nagyjából észak-déli irányú mlyedés található, amely néhány évtizede még üde láprét és lápi magassásos volt. A talajvíz elszenyveződésével, illetve a légköri nitrogénterhelés következtében azonban a növények számára felvehető tápanyag igen bőségessé vált, és ez kedvezett a lápok becserjesedésének.

A terület zömét jelenleg sűrű, szinte áthatolhatatlan rekettyefűzborzót borítja, amely alatt lágyszárú növényzet alig fordul elő. Csúpan a szegélyekben maradtak kisebb-nagyobb magassásos foltok, de ezek is láthatóan cserjesednek. Mindazonáltal a kisebb-nagyobb zombéksásos állományfoltok is nagyon értékesek, mivel nemcsak ebben a tájban, hanem országosan is igen megritkultak. Itt is jellemzők a tőzegtávasztásos lápnál már említett lágyszárúak. Kisebb foltokban, vízpattokban és a rekettyefűzesben is megjelenik a *nádas*, amelyben néhol a *széleslevelű gyékény* helyettesíti a nádat. Ezekben az állományokban is előfordul egy ritka, védett faj, a *bugás sás*.

A lápok szomszédságában kissé magasabb térszínen elég elterjedt volt a kiszáradó képerjés lápréti társulás. Ennek egy körülbelül 2-3 méter széles sávja maradt meg az egyik felszántott terület közepén. Az üde franciaperjés kaszáló, mint a terület legtöbb társulása, töredékesen fordul elő. Szintén csak egy kis állományfolt utal a zárt pusztagyepre hajlandi léte.

A mozaikos, maradványjellegű lápterület rendkívül faj- és egyedgazdag állatvilágnak ad otthont. A két nagyobb kiterjedésű láptó között

A tőzegtávasztás sokszerekes állománya veszi körül a tavat DR. SZOLLÁT GYÖRGY felvétele

időszakos összekötő csatornák teremtenek kapcsolatot. Ezek a járatok főleg a tavaszi és kora nyári időszakban nyílt vízfelszínűek, ezáltal szaporodási és tartózkodási helyül szolgálnak több kételtű- és hüüllőfajnak. A kételtűek számára ez az egyetlen lehetséges szaporodási hely, sőt, telelőhely is a környéken. A hüüllők esetében legjelentősebb természetvédelmi értéke a *mocsári teknősnék*, hazánk egyetlen őshonos teknősfajának van. E hüüllőfaj előfordulása nemcsak a kielégítő táplálékbázisnak (halak, kételtűek, dögök jelenlétének), hanem a megfelelő talajszervezethez adottságú szaporodási területnek is köszönhető.

A tavak környéki változatos növényzet kiemelt ökológiai szerepű a madárvilág számára, hiszen kis területen különböző fészkelőhelyeket és kellő mennyiségű táplálékot találnak maguknak a bokr- és erdőlakó fajok, sőt, bizonyos ragadozómadár-fajok is. Hazánk mintegy kétszázhatvanöt fészkelő madárfajából ötven állandóan vagy időszakosan jelen van a dunakeszi lápon. Téli vendégként az *erdei filesbagoly*, átvonulóként a *barna rétihéja*, míg itt vadászóként a *karvaly* és a *vörös vércse* természetesen megfigyelhető a területen. Nagy természetvédelmi jelentőségű, hogy a *jégmadár* mellett a *kis vöcsök* is költ a lápon.

A dunakeszi láp az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség szerint nem létezik. Számára „láthatatlan” a dunakeszi láp annak ellenére is, hogy nemzetközi hírű, független szakértők, a *Duna-Ipoly Nemzeti Park* és a *Bükki Nemzeti Park Igazgatóság* által kirendelt újabb és újabb szakértők a természeti értéket hangsúlyozták, és fenntaradása mellett érveltek. A főhatóság megfellebbezhetetlen határozatának indoklásakor egy igazságügyi szakértő súlyos tévedésen alapuló véleményére hivatkozik, és teljesen jogszerűnek és helyénvalónak tartja szerkeztelő szerepét egy példátlan természetkárosítási előkészítésében.

Vajon tehát valami a természeti értékekért felelősséget érző egyén a perrel fenyegetőző „természetvédelmi” főhivatallal és egy multinacionális/multimilliórdos céggel szemben? Nem, hacsak nem kívánja, hogy peres eljárásokban hurcolják meg, és egzisztenciáján tönkretessék. Az egyetlen esély az egyének és civil szervezetek összefogása adhatja egy örökbecsű érték, a dunakeszi láp megmentésének, ezért mindenkit kérünk, aki egyetért célnak, hogy segítse küzdelmünket.

(További információk a www.tozegot.freeweb.hu és a www.tozeglap.neobase.hu weboldalakon.)

DR. KRISKA GYÖRGY - DR. SZOLLÁT GYÖRGY

Tapasztalatok a jövő szemszögéből

Fülöp Sándor, a jövő nemzedékek országgyűlési biztosa többek panaszra nyomán vizsgálatot kezdett az Achán dunakeszi áruházának tervezett bővítésével összefüggésben. Munkatársai iratokat vizsgáltak, hatóságoknál jártak, és a kérdéses terepen is szakértői szemlét tartottak. Ezeknek eredményéről a többi között a következő előzetes tájékoztatást adták a panaszosoknak...

A tervezett esetleges építkezés kivitelezése több okból is tudományos, illetőleg jogi aggályokat vetne fel, vagy jogszabálysértőnek minősülhetne.

1) A helyi építési szabályzat módosításakor figyelembe kellett volna venni az akkor hatályos rendelkezéseket, amelyek szerint a kérdéses terület a helyi építési szabályzat módosításának idején is az országos ökológiai hálózat része volt, és ez mindenképpen korlátozza a beépítés lehetőségét.

2) Ha a kérdéses területre vonatkozóan hatóság is megállapítja a lápi jellegét, úgy arra egyáltalán nem lehet építeni, mert *ex lege* védett. (A

Pillanatképek a december 13-ai demonstrációról DR. KRISKA GYÖRGY felvételei

láp különleges vizes élőhely. Területét – általában éveken keresztül – időszakosan vagy állandóan víz borítja, növény- és állatvilágai is ehhez alkalmazkodtak, és ritka, védett növény- és/vagy állatokat tartalmazó közösségek élnek rajta. A láp nem azonos a mocsárral vagy a vizes réttel, hanem azoknál sokkal ritkább élőhelytípus, amelyből igen kevés maradt fenn Magyarországon, és ez indokolja a védelmet.)

Az *ex lege* védelem azt jelenti: ha megállapítható a dologról, hogy az, ami, akkor külön intézkedés nélkül is automatikusan védelem vonatkozik rá. A természetvédelemben ilyen módon védett minden barlang, kunhalom és láp. A kérdéses területről a JNOB Tudományos Főosztályának szakértői megállapították, hogy – mind a jogi, mind az ökológiai terminológia értelmében – lápnak kell minősülni. (A JNOB szakértőinek véleménye tehát alátámasztja a Duna-Ipoly Nemzeti Park, a Bükk Nemzeti Park, az ELTE és az MTA tudományos munkatársainak eddigi véleményét arról, hogy a kérdéses helyen van láp.)

3) A másodfokú természetvédelmi szakható-

ság által az ügyben bekért és határozatában megemlítt szakértői vélemény egyrészt jogsértő, mert a jogszabály által megadott kritériumoktól eltérően határozza meg a láp fogalmát, másrészt szakmailag hibás, hiszen az iratok között található térképek tanúsága szerint nem a megfelelő helyen keresi (és ezért nem is találja meg) a lápot, és teljesen figyelmen kívül hagyja (nem is vizsgálja) a lápot jelző vegetáció meglétét.

4) Az ombudsman megállapította azt is, hogy egyelőre senkinek sincs hatályos építési engedélye a területre.

Ha mégis építkezés kezdődne a területen, haladéktalanul felszólít minden érdekelt felet, hogy a tényállásból vonják le a helyes jogi következtetéseket, a beruházót pedig felszólítja, hogy az ombudsmani ajánlás kiadásáig a láp területén és védőzónájában tartózkodják az építkezést előkészítő vagy azt megkezdő mindenfajta tevékenységtől.

A panasz kivizsgálásának állásáról szóló közbenő tájékoztatás annak hangsúlyozásával zárul, hogy a végleges állásfoglalás még módosulhat. ■

Murray Róbert emlékére

Csend, cserkelés, megfigyelés, vázlatolás, alkotás. A természet szeretetével és tiszteletével áthatva. Így élt 78 évig Murray Róbert festőművész, akinek eltávóása fájdalmasan érintette a művésztársadalmat és a természetbarátokat.

A Magyar Képzőművészeti Egyetem tiszteletbeli egyetemi tanára volt. Pályakezdése jogelődünk, a BUVÁR hasábjain kezdődött, majd folytatódott a könyvek illusztrálásával, diaporámák készítésével és a vadászati élőképek festésével. Alapítója és haláláig elnöke volt a természethez kötődő képzőművészek közösségének, az Altamira Egyesületnek.

Aki ismerte, egybehangzóan vallotta, hogy emberes, bölcs ember volt, aki csendes, visszafogott modorában értékelte és javította fiatalabb kollégáit, meg nem bántva másokat. Ha dicsért, az felért egy kiütetés-

sel, mert igazságosan bíralt. Jó volt a közelben lenni és csipegetni tudásából, amelyet szívből átadott az érdeklődőknek.

Vallotta, hogy az embereknek szükségük van a szépre, mert csak így lesz ép a lelkiük. S ezt a természetben találhatják meg csendes szemlélődés közben. Műveivel is ennek megjelenítésére törekedett, pont úgy, mint az ősember tette az altamirai barlang falán. Ezt a gondolatot az iskolai nevelésben és a nyári táborokban is továbbadta.

Képein felmutatta a tükröt, amelyben visszasugározta a szépet és a harmóniát. Minden esztendőjében benne volt a cserkelés hosszú évtizedes megfigyeléseinek eszenciája, amely túlmutatott a reális ábrázolás keretein. Gondolatai, atyai jó tanácsai el csengnek a fülemben, tisztelettel megőrzött emlékeim közé tartoznak.

Műveivel mind külföldön, mind az itthoni kiállításokon találkozhattak az érdeklődők. Munkásságát rangos kintutetések ismerték el. Alkotásainak hatalmas anyagából mindenki befogadhat néhányat a szívébe, így megmarad számukra az egész életmű.

BUDAI TIBOR
grafikusművész